

Agata Walczak-Niewiadomska
(Łódź)

Udział Profesor Hanny Tadeusiewicz w edycji *Słownika pracowników książki polskiej*

Ponad 50 lat mija od momentu rozpoczęcia prac naukowych nad wielkim przedsięwzięciem, którego rola dla badaczy bibliologii (i nie tylko) jest do dzisiaj nieoceniona. Mowa tu o *Słowniku pracowników książki polskiej*, który stanowi jedno z najważniejszych źródeł informacji biograficznej dotyczącej ludzi związanych z książką i biblioteką (bibliotekarzy, drukarzy, księgarzy, wydawców, bibliofilów, ilustratorów, grafików, introligatorów, właścicieli księgozbiorów i in.).

Koncepcja *Słownika* powstała dzięki Adamowi Łysakowskiemu już w czasie II wojny światowej, wkrótce przekształcił ją w realne działania dzięki zorganizowanemu w 1946 r. w Łodzi Państwowemu Instytutowi Książki (PIK). Po zlikwidowaniu PIK-u w 1949 r. prace podjęła Biblioteka Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, następnie kontynuowały je, niezależnie od siebie, inne biblioteki uniwersyteckie (na czele zespołu łódzkiego stała Irena Treichel). Od 1954 r. badania były prowadzone pod kierunkiem Ksawerego Świerkowskiego; po 4 latach zostały zakończone wydaniem *Zeszytu próbnego*¹. W 1961 r. redaktorem przedsięwzięcia została Irena Treichel (starszy kustosz dyplomowany w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi) i odtąd siedzibą Komitetu Redakcyjnego i Redakcji *Słownika* stała się Biblioteka Uniwersytecka w Łodzi, co miało duże znaczenie dla finalizacji wydawnictwa. W 1964 r. we wszystkich bibliotekach uniwersyteckich, Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu oraz dwóch bibliotekach PAN w Gdańsku i Wrocławiu utworzono kilkusobowe zespoły redakcyjne, wspomagające prace komitetu redakcyjnego w Łodzi. Do zespołu redakcyjnego w tymże roku dołączyła mgr Hanna Tadeusiewicz – wówczas absolwentka filologii polskiej Uniwersytetu Łódzkiego, później doktor nauk humanistycznych w zakresie bibliologii i bibliotekarka².

Dziesięć lat po ukazaniu się drukiem wykazu haseł do *Słownika pracowników książki polskiej*³ (propozycje biogramów do opracowania) wydano tom podstawowy *Słownika*⁴, którego zawartość i rola, jaką pozycja ta odgrywała w badaniach księgoznawczych, historycznych, literackich i regionalnych została wysoko oceniona. Recenzenci zwrócili jedynie uwagę na brak indeksów i konieczność uzu-

¹ *Słownik biograficzny pracowników książki polskiej. Zeszyt próbny*. Red. K. Świerkowski, W. Pawlikowski, I. Treichel. Łódź 1958.

² Zatrudniona jesienią 1964 r. w trybie prac zleconych, od 1 października 1965 r. na etacie BUŁ, przydzielonym przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego specjalnie na potrzeby *Słownika*.

³ *Słownik bibliograficzny pracowników książki polskiej. Wykaz haseł*. Łódź 1962.

⁴ *Słownik pracowników książki polskiej*, pod red. I. Treichel. Warszawa-Łódź, 1972.

pełnienia wydawnictwa o kolejne nazwiska zasłużonych pracowników książki, co zostało zrealizowane w wydany w 1986 r. *Suplemencie*. Prace nad nim rozpoczęto już w połowie 1972 r., jeszcze przed ukazaniem się tomu podstawowego *Słownika*, po zakończeniu ostatnich korekt drukarskich⁵. Opracowaniem *Suplementu* zajął się dwuosobowy zespół redakcyjny – dr Irena Treichel i dr Hanna Tadeusiewicz, funkcjonujący nadal w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego, a także członkowie Komitetu Redakcyjnego, wywodzący się z Gdańska, Krakowa, Lublina, Poznania, Torunia, Warszawy i Wrocławia.

Irena Treichel napisała w 1979: „Ogłoszenie pierwszego Suplementu do *Słownika* nie zaspokozi potrzeb badawczych w zakresie biografistyki księgoznawczej. Z braku miejsca wiele tekstów, niemal gotowych do druku, pozostało poza publikacją, opracowanie wielu innych haseł, zasługujących w pełni na uwzględnienie, nie zostało podjęte”⁶. Po jej śmierci w 1987 r. z pełnym przekonaniem kontynuowano to ważne przedsięwzięcie, zgodnie z myślą i założeniami wieloletniej i zasłużonej Redaktor. Prace przez kilka lat prowadził doktor Jerzy Tynecki, następnie wskutek jego śmierci w 1992 r. redakcji i kierownictwa powołanej przez Rektora UŁ Pracowni *Słownika Pracowników Książki Polskiej* podjęła się prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz. Pracownię umieszczono wówczas przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ, gdzie istnieje do dziś. Rezultatem tej działalności było wznowienie prac nad kolejną, trzecią już częścią *Słownika*, i wydanie w 2000 r. *Suplementu drugiego* pod redakcją H. Tadeusiewicz przy udziale Bogumiła Karwowskiego⁷.

Dzięki organizowanemu przez wiele lat warsztatowi badawczemu, stale aktualizowanemu w Pracowni SPKP, można było kontynuować prace biograficzne nad *Suplementem trzecim*; stało się to możliwe dzięki uzyskaniu w 2007 r. dotacji z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach projektu „Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 3”. Był on prowadzony do 2010 r. w Pracowni SPKP przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej przez zespół redakcyjny w składzie: prof. dr hab. Hanna Tadeusiewicz – redaktor naczelna, dr hab. prof. UŁ Jadwiga Konieczna, dr Magdalena Kwiatkowska, dr Magdalena Rządrowska, mgr Jolanta Soboń oraz dr Agata Walczak-Niewiadomska – sekretarz redakcji.

Tradycja biografistyki księgoznawczej pozostała więc w Łodzi, ale należy wyraźnie zaznaczyć, że *Suplement 3*, jak wszystkie wcześniej wydane tomy, jest efektem pracy wielu osób wywodzących się zarówno z dużych akademickich ośrodków, jak i mniejszych miejscowości, które zgłaszały najpierw propozycje zasłużonych dla księgoznawstwa postaci, a następnie opracowały ich biogramy. W wyniku zaangażowania autorów i całego zespołu redakcyjnego w 2010 r. został wydany *Suplement 3*⁸. Zawiera on 404 hasła pióra 198 autorów. Tom uzupełnia indeks krzyżowy (osobowy i rzeczowy), ułatwiający wykorzystanie publikacji.

⁵I. Treichel, *Suplement do „Słownika pracowników książki polskiej”*, „Przegląd Biblioteczny” 1979, nr 3, s. 329-332.

⁶Tamże, s. 332.

⁷*Słownik pracowników książki polskiej, Suplement II*. Warszawa 2000 (seria „Nauka-Dydaktyka-Praktyka”).

⁸*Słownik pracowników książki polskiej. Suplement 3*, Warszawa 2010.

Podczas pracy nad kolejnymi tomami SPKP powstawały artykuły i komunikaty prasowe jako naturalny element rozwoju badań nad biografistyką księgoznawczą, a także jako część promocji wydawnictwa. Hanna Tadeusiewicz miała znaczny udział w prezentowaniu osiągnięć zespołu redakcyjnego *Słownika*, początkowo wspólnie z Ireną Treichel⁹, następnie zaś samodzielnie, publikując wiele tekstów na łamach najważniejszych czasopism fachowych bibliologicznych i innych¹⁰. Artykuły te można podzielić na dwa rodzaje: komunikaty informujące o postępie prac nad kolejnymi ukazującymi się częściami *Słownika*¹¹ oraz teksty wykorzystujące dane biograficzne zaczerpnięte z łódzkiego wydawnictwa¹². Profesor Tadeusiewicz napisała także wspomnienia o Irenie Treichel, związanej ze *Słownikiem* od drugiej połowy lat 40. XX wieku¹³.

Hanna Tadeusiewicz opracowała na potrzeby wszystkich wydanych dotąd tomów *Słownika* 216 biogramów (tom podstawowy – 44, Suplement – 124, Suplement drugi – 35, Suplement trzeci – 13) oraz wiele tekstów *de facto* Jej autorstwa, ale z różnych przyczyn podpisanych: „Redakcja”.

Trudno uwierzyć, że w 2011 r. mija 47 lat, odkąd Profesor Hanna Tadeusiewicz – zatrudniona w Bibliotece Uniwersytetu Łódzkiego – związała życie zawodowe i naukowe ze *Słownikiem pracowników książki polskiej*. Pracując przy powstawaniu jego kolejnych tomów zdobyła cenną wiedzę i doświadczenie, procentujące do dziś. Swoim entuzjazmem i pasją poznawania historii ludzkich osiągnięć w dziedzinie księgoznawstwa „zaraża” kolejne pokolenia bibliologów, dzięki czemu idea *Słownika* – jedynego zbioru życiorysów ludzi związanych z książką polską – od średniowiecza do czasów współczesnych – będzie z pewnością kontynuowana w Pracowni SPKP przy Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego – jedynej w Polsce placówce biografistyki księgoznawczej.

⁹I. Treichel, H. Tadeusiewicz, *Łódź i region łódzki w „Słowniku pracowników książki polskiej”*. W: *Listy Bibliofilskie. Materiały z działalności Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki*. Oprac. M. Kuna. Łódź 1974, s. 7-16.

¹⁰Np. w „Księgarzu”, „Przeglądzie Bibliotecznym”, „Rocznikach Bibliotecznych”, „Libri Gedanenses”, „Biuletynie Głównej Biblioteki Lekarskiej”.

¹¹H. Tadeusiewicz, *Komunikat o suplemencie II „słownika pracowników książki polskiej”*. W: *Rozwój prowincji naszej. Życie społeczno-kulturalne ośrodków lokalnych ziem polskich w dobie popowstaniowej 1864-1914*. Kielce-Warszawa 1993, s. 347-349; też, „*Słownik pracowników książki polskiej*”: suplement drugi, „Przegląd Biblioteczny” 1999 R. 67, z. ½, s. 81-82; też, *Prace nad III Suplementem „Słownika pracowników książki polskiej”*. W: *Bibliologia*. Red. D. Kuźmina. Warszawa 2007, s. 396.

¹²H. Tadeusiewicz, *Środowisko lekarskie na łamach „Słownika pracowników książki polskiej”*, „Biuletyn Głównej Biblioteki Lekarskiej” 1992, R. 38, nr 346, s. 11-21; też, „*Ludzie książki*” *Gdańska w „Słowniku pracowników książki polskiej”*, „Libri Gedanenses” 1995/1996, T. 13/14, s. 211-217; też, *Łódź i region łódzki w Suplemencie do „Słownika pracowników książki polskiej”* (Warszawa-Łódź 1986). W: *Listy bibliofilskie. Materiały z działalności Łódzkiego Towarzystwa Przyjaciół Książki*. Red. J. Andrzejewski. Łódź 2000, s. 121-125.

¹³H. Tadeusiewicz, *I. Treichel (1918-1987)*, „Księgarz” 1988, R. 32, nr 2, s. 31-34; toż, „Roczniki Biblioteczne” 1988, T. 32, z. 2, s. 367-371; też, *I. Treichel jako redaktor „Słownika pracowników książki polskiej”*, „Przegląd Biblioteczny” 1989, R. 57, z. 2, s. 101-109.

Fot. Zespół Pracowni „Słownika pracowników książki polskiej” w 1969 r.
(od lewej): Amelia Cieślikowska, Hanna Tadeusiewicz,
Anna Michalewska, Irena Treichel